ECLI:LV:AT:2021:0115.15830002115.10.L
Lieta Nr. 15830002115, SKK-74/2021
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS
Rīgā 2021.gada 15.janvārī

Tiesa šādā sastāvā: senatori Ivars Bičkovičs, Aija Branta, Artūrs Freibergs

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētās /pers. A/ aizstāves Intas Brūveres kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas 2020.gada 2.jūlija lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Kurzemes rajona tiesas 2020.gada 28.janvāra spriedumu
/pers. A/, personas kods /personas kods/,
atzīta par vainīgu Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu 6 mēnešiem, atņemot tiesības uz visa veida komercdarbību uz 2 gadiem.
Valsts labā no apsūdzētās /pers. A/ piedzīta kaitējuma kompensācija 249 400,81 *euro*.
Juridiskajai personai maksātnespējīgajai SIA /Nosaukums A/ piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis – naudas piedziņa – 15 Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā, proti, 6450 *euro*.

[2] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. A/ atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 218.panta pirmās daļas par to, ka viņa izvairījās no nodokļu nomaksas, nodarot valstij zaudējumus lielā apmērā.

[3] Ar Kurzemes apgabaltiesas 2020.gada 2.jūlija lēmumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētās /pers. A/ aizstāves I. Brūveres apelācijas sūdzību, Kurzemes rajona tiesas 2020.gada 28.janvāra spriedums atstāts negrozīts.

[4] Par apelācijas instances tiesas lēmumu apsūdzētās /pers. A/ aizstāve I. Brūvere iesniegusi kasācijas sūdzību, lūdzot atcelt Kurzemes apgabaltiesas 2020.gada 2.jūlija lēmumu un nosūtīt lietu apelācijas instances tiesai jaunai iztiesāšanai.
Kasācijas sūdzībā pausto lūgumu aizstāve pamatojusi ar turmāk izklāstītajiem argumentiem.
[4.1] Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinušas apsūdzēto /pers. A/ par Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma speciālo subjektu.
Atsaucoties uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2013.gada tiesu prakses apkopojuma „Tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas" kopsavilkuma 9.2.punktu, aizstāve kasācijas sūdzībā norāda, ka par izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas tiešo izdarītāju atzīstama un pie kriminālatbildības saucama nevis persona, kura ir juridiskās personas vadītāja formāli jeb ir reģistrēta Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, bet reālais juridiskās personas vadītājs, kurš īsteno juridiskās personas finansiāli saimniecisko darbību.
[4.2] Tiesa, vērtējot liecinieku /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ liecības, tās ir izvērtējusi tikai daļā, kas norāda, ka apsūdzētā ir Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma speciālais subjekts. Tiesa, atzīstot, ka apsūdzētā bijusi SIA /Nosaukums A/ reālā vadītāja, ir ignorējusi apsūdzētās un liecinieku /pers. D/, /pers. B/, /pers. C/ un SIA /Nosaukums A/ pārstāves maksātnespējas administratores I. Medveckas sniegtās liecības, kurās minētās personas sniedza ziņas par to, ka apsūdzētā nevarēja pati pieņemt svarīgus lēmumus par uzņēmuma saimniecisko darbību, maksājumu veikšanas kārtību, kā arī nevarēja patstāvīgi lemt par SIA /Nosaukums A/ darbības izbeigšanu vai maksātnespējas procesa pieteikšanu.
Aizstāves ieskatā tiesa nav pienācīgi motivējusi, kāpēc minēto liecinieku liecībām par to, ka apsūdzētā nebija reāla SIA /Nosaukums A/ vadītāja, ir piešķirama mazāka nozīme, nekā citiem pierādījumiem. Tādējādi pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 19., 124., 128., 129., 130.panta pārkāpumus, kas atbilstoši Kriminālprocesa likuma 575.panta trešajai daļai (kasācijas sūdzībā kļūdaini norādīts 573.pants) atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, jo ir novedis pie nelikumīga nolēmuma pieņemšanas.
[4.3] Aizstāve norāda, ka apsūdzētās darbībās nav konstatējama arī Krimināllikuma 218.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme – subjektīvā puse. Apsūdzētās rīcība, cenšoties saglabāt SIA /Nosaukums A/ maksātspēju, nevar tikt atzīta par prettiesisku. Apelācijas instances tiesa, tāpat kā pirmās instances tiesa, nepamatoti secinājusi, ka nodokļu maksājumiem ir prioritārs raksturs un ka tie ir veicami nekavējoties un pilnā apmērā arī situācijā, kad tas novedīs pie uzņēmuma darbības izbeigšanās un zaudējumu nodarīšanas visiem pārējiem kreditoriem, kā arī valsts ekonomikai kopumā. Tiesa nav ņēmusi vērā apstākli, ka likumdevējs ir paredzējis mehānismus, kuru mērķis ir nodrošināt, lai tiktu nomaksāti nodokļi, vienlaikus paredzot iespēju nodokļu maksātājam izkļūt no finansiālām grūtībām, stabilizēt savu finansiālo situāciju un turpināt veikt saimniecisko darbību.
[4.4] Apelācijas instances tiesa nepamatoti noraidījusi aizstāves apelācijas sūdzībā norādītos argumentus par apsūdzības nekonkrētību.
Aizstāve un apsūdzētā vairākkārt norādījušas, ka apsūdzētajai /pers. A/ celtā apsūdzība neatbilst Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas 2.punkta (kasācijas sūdzībā kļūdaini norādīts 3.punkts) prasībām. Aizstāves ieskatā apsūdzībā nav norādīti noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, kas nosaka juridisko kvalifikāciju. Ne pirmās instances tiesa, ne apelācijas instances tiesa minētos iebildumus nav izvērtējušas, tādējādi pieļāvušas Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas 2.punkta pārkāpumu un 564.panta ceturtās daļas būtisku pārkāpumu.
Turklāt apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmās daļas pārkāpumu, t.i., tika pārkāptas apsūdzētās tiesības uz

aizstāvību. Aizstāve kasācijas sūdzībā, atsaucoties uz Augstākās tiesas 2013.gada 9.augusta lēmumu lietā Nr. SKK-3/2013 (11250007609) un Augstākās tiesas 2013.gada tiesu prakses apkopojuma „Tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas" 3.punktu, norāda, ka, apsūdzot personu Krimināllikuma 218.pantā paredzētā nozieguma izdarīšanā, precīzi jānorāda, kā izpaudusies nozieguma objektīvā puse, proti, kādā veidā tas izdarīts – ar bezdarbību, tieši izvairoties no nodokļu vai tiem pielīdzināmo maksājumu nomaksas, vai arī ar darbību, slēpjot vai samazinot ienākumus, peļņu vai citus ar nodokļiem apliekamos objektus un tādējādi izvairoties no nodokļu vai tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas. Turklāt, formulējot apsūdzību, jāņem vērā, ka likuma „Par nodokļiem un nodevām" 1.panta 14.punktā ir skaidrots, ka izvairīšanās no nodokļu vai nodevu nomaksas ir 1) apzināta nepatiesas informācijas sniegšana nodokļu deklarācijā; 2) nodokļu deklarāciju, informatīvo deklarāciju vai nodokļu administrēšanai un kontrolei nepieciešamās pieprasītās informācijas nesniegšana; 3) nelikumīga nodokļu atvieglojumu, priekšrocību un atlaižu piemērošana vai 4) jebkura cita apzināta darbība vai bezdarbība, kuras dēļ nodokļi vai nodevas nav nomaksātas pilnā apmērā vai daļēji. Apsūdzībā konkrēti jānorada tiesību normas saskaņā ar kurām personai bijis pienākums maksāt nodokļus vai tiem pielīdzinātos maksājumus, kā arī apsūdzībā jānorāda kad un kādā veidā persona ir izvairījusies no nodokļu nomaksas.

[4.5] Kasācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka apsūdzētā nav atzinusi savu vainu pēc Krimināllikuma 218.panta. Abu instanču tiesas vainas neatzīšanu spriedumā norādījušas kā vienu no apstākļiem, kuru dēļ apsūdzētajai būtu nosakāms spriedumā noteiktais sods. Aizstāves ieskatā vainas neatzīšana nevar pastiprināt personas atbildību un pasliktināt tās stāvokli. Tādējādi abu instanču tiesas nepareizi piemērojušas Krimināllikuma 46.panta nosacījumus un pieļāvušas Kriminālprocesa likuma 19.panta pirmās un trešās daļas būtisku pārkāpumu.

[4.6] Nosakot apsūdzētajai pārāk bargu sodu, tiesas pieļāvušas Kriminālprocesa likuma 511., 512.panta, 564.panta ceturtās daļas un Krimināllikuma 35.panta pārkāpumu. Aizstāves ieskatā apsūdzētajai, ņemot vērā lietas izskatīšanā konstatētos apstākļus, bija nosakāms nosacīts sods, jo personas sodīšana un sabiedrības atturēšana no likumpārkāpumiem nevar būt par iemeslu, kādēļ personai, kura iepriekš nav kriminālі sodīta un kuras rīcība nav bijusi ļaunprātīga, nosakāms sods reālas brīvības atņemšanas veidā.

Motīvu daļa

[5] Senāts atzīst, ka Kurzemes apgabaltiesas 2020.gada 2.jūlija lēmums atstājams negrozīts, bet apsūdzētas /pers. A/ aizstāves I. Brūveres kasācijas sūdzība noraidāma. Iztiesājot lietu, apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumus un tādus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus, kas būtu par pamatu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai vai grozīšanai.

[5.1] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas lēmums atbilst Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas un 564.panta ceturtās daļas prasībām. Pamatojoties uz konkrētiem lietas izmeklēšanas laikā iegūtiem un tiesas izmeklēšanas laikā pārbaudītiem pierādījumiem, apelācijas instances tiesa konstatējusi apsūdzētās /pers. A/ nodarījumā visas nepieciešamās un obligātās Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes. Lietā iegūtos pierādījumus tiesa ir izvērtējusi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 9.nodaļā izvirzītajām prasībām un atzinusi tos par ticamiem un pietiekamiem apsūdzētās /pers. A/ vainīguma konstatēšanai.

Augstākā tiesa jau iepriekš vairākkārt norādījusi, ka pierādījumu ticamības jēdziens un novērtēšanas prasības ir ietvertas Kriminālprocesa likuma 128.pantā, taču izvēle, kuriem pierādījumiem ticēt, bet kuriem nē, ir tās tiesas kompetencē, kas izspriež lietu pēc būtības. Arī jautājums par to, vai lietā esošie pierādījumi ir vai nav pietiekami apsūdzētā vainīguma konstatēšanai, ir būtības jautājums, kas kasācijas kārtībā nav pārbaudāms *(Augstākās tiesas 2013.gada 17.septembra lēmums lietā Nr. SKK-267/2013 (11092109509), Augstākās tiesas 2015.gada 27.marta lēmums lietā Nr. SKK-21/2015 (1120061010), Augstākās tiesas 2019.gada 26.novembra lēmums lietā Nr. SKK-245/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1126.11310051304.2.L), Augstākās tiesas 2020.gada 7.maija lēmums lietā Nr. SKK-184/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0507.11170015617.6.L)).*

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569.pantam kasācijas instances tiesa lietu pēc būtības neiztiesā, lietas faktiskos apstākļus neskaidro un pierādījumus lietā no jauna neizvērtē. Kriminālprocesa likuma prasību pārkāpumus pierādījumu novērtēšanā, kas varētu būt par pamatu apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai, Senāts nekonstatē, savukārt aizstāves subjektīvais viedoklis par lietā iegūto pierādījumu citādu novērtējumu, ja tiesa pierādījumu novērtēšanā nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus, nevar būt par pamatu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai. Turklāt kasācijas sūdzībā aizstāve pamatā ir atkārtojusi jau apelācijas sūdzībā paustos argumentus, ko apelācijas instances tiesa izvērtējusi un pamatoti noraidījusi.

[5.2] Apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi un noraidījusi aizstāves I. Brūveres apelācijas sūdzībā norādītos un kasācijas sūdzībā atkārtotos argumentus par to, ka apsūdzētā /pers. A/ nepamatoti atzīta par Krimināllikuma 218.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjektu. Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka lietā nav pamata šaubām par to, ka tieši apsūdzētā /pers. A/ ir tā persona, kas ne vien juridiski, bet arī faktiski vadīja SIA /Nosaukums A/ saimniecisko darbību. Apelācijas instances tiesa savu atzinumu ir pamatojusi ar lietā esošajiem pierādījumiem, tostarp liecinieku /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ liecībām un pašas apsūdzētās liecībām.

[5.3] Aizstāves iebildums par to, ka apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi liecinieku /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ liecības tikai daļā, kas norāda, ka apsūdzētā ir Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma speciālais subjekts, ir nepamatots. Apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu ir atstājusi negrozītu. Kriminālprocesa likuma 564.panta sestā daļa noteic, ka gadījumā, ja apelācijas instances tiesa atstāj pirmās instances tiesas spriedumu bez grozījumiem, tā var neatkārtot pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus. Vienlaikus tiesai, atstājot negrozītu pirmās instances tiesas nolēmumu, ir jāievēro Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtā daļa, kas noteic, ka nolēmuma motīvu daļā norādāms apelācijas instances tiesas atzinums par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļi, ko noskaidrojusi apelācijas instances tiesa, pierādījumi, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu, motīvi, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus, un likumi, pēc kuriem tā vadās.

No lēmuma redzams, ka tiesa ir izmantojusi liecinieku liecībās norādīto kā pierādījumu, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu par to, ka /pers. A/ ir Krimināllikuma 218.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts. Apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 19., 124., 128., 129., 130.panta pārkāpumu.

[5.4] Aizstāve kasācijas sūdzībā atsaukusies uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2013.gada tiesu prakses apkopojuma „Tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas" kopsavilkuma 9.2.punktu, kurš noteic, ka par izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas tiešo izdarītāju atzīstama un pie kriminālatbildības saucama nevis persona, kura ir juridiskās personas vadītāja formāli jeb ir reģistrēta Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, bet reālais juridiskās personas vadītājs, kurš īsteno juridiskās personas finansiāli saimniecisko darbību.

Senāts norāda, ka saskaņā ar Krimināllikuma 17.pantu par noziedzīga nodarījuma izdarītāju uzskatāma persona, kas noziedzīgo nodarījumu pati tieši izdarījusi vai tā izdarīšanā izmantojusi citu personu, kura saskaņā ar šā likuma nosacījumiem nav saucama pie kriminālatbildības. Tiesu prakses apkopojuma „Tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas" kopsavilkuma 9.2.punktā aktualizēts gadījums, kad persona noziedzīga nodarījuma izdarīšanā izmanto citu personu, kuras reģistrēšanai Latvijas Republikas Uzņēmuma reģistrā par

uzņēmuma amatpersonu ir bijis fiktīvs raksturs. Senāts norāda, ka konkrētajā gadījumā /pers. A/ ir gan uzņēmuma reālā vadītāja, gan persona, kura reģistrēta Latvijas Republikas Uzņēmuma reģistrā kā uzņēmuma amatpersona, tādējādi /pers. A/ pamatoti ir atzīta par Krimināllikuma 218.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjektu.

[5.5] Apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi un noraidījusi aizstāves iebildumus par to, ka apsūdzētās darbībās nav noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvās puses pazīmes. Apelācijas instances tiesa ir pievienojusies pirmās instances tiesas atzinumam, ka apstāklim, ka uzņēmumam uzlabojušies finanšu rādītāji, un apstāklim, ka tika panākta vienošanas ar Valsts ieņēmumu dienestu par nodokļu sadalīšanu termiņos, kura netika pildīta, nav izšķirošas nozīmes, vērtējot apsūdzētās attieksmi pret izdarīto noziedzīgo nodarījumu.

[5.6] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi apelācijas sūdzībā izklāstīto un kasācijas sūdzībā atkārtoto aizstāves iebildumu par to, ka tiesas nepamatoti secinājušas, ka nodokļu maksājumiem ir prioritārs raksturs.

Nodokļu maksātāju pienākumi noteikti likuma „Par nodokļiem un nodevām" 15.pantā. Šā panta pirmajā daļā reglamentēti nodokļu maksātāju vispārīgie pienākumi, tostarp šā panta pirmās daļas 1. un 2.punktā noteikts pienākums aprēķināt maksājamo (iemaksājamo) nodokļu summas un noteiktajā termiņā un pilnā apmērā nomaksāt nodokļus un nodevas. Par izvairīšanos no nodokļu nomaksas likumdevējs ir noteicis krimināltatbildību.

Arī Augstākā tiesa 2020.gada 22.maija lēmumā lietā Nr. SKK-17/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0522.15830014115.4.L) norādījusi, ka sabiedrības intereses saņemt budžetā nodokļu maksājumus laikus un pilnā apjomā prevalē pār indivīda interesēm komercdarbības nodrošināšanā, jo efektīva nodokļu iekasēšana ir viens no svarīgākajiem priekšnosacījumiem, lai valsts spētu pildīt savas funkcijas un pienākumus pret sabiedrību.

[5.7] Senāts atzīst, ka apsūdzētajai /pers. A/ celtā apsūdzība atbilst Kriminālprocesa likuma 405.panta nosacījumiem. Apsūdzībā ir norādīti /pers. A/ inkriminētā noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, tā pietiekami uzskatāmi raksturo inkriminēto noziedzīgo nodarījumu un ļauj pret to aizstāvēties, tādēļ apsūdzētās tiesības uz aizstāvību konkrētajā gadījumā nav pārkāptas. Turklāt apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi aizstāves iebildumu par apsūdzības nekonkrētību, tādējādi apelācijas instances tiesa pretēji aizstāves apgalvotajam nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas 2.punkta un 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu. Apstāklis, ka aizstāve nepiekrīt apelācijas instances tiesas atzinumiem par apsūdzības atbilstību Kriminālprocesa likuma 405.panta prasībām, nevar būt par iemeslu, lai apelācijas instances tiesas nolēmumu atzītu par prettiesisku un nepamatotu.

[5.8] Senāts konstatē, ka, apstrīdot pirmās instances tiesas apsūdzētajai noteikta soda pamatotību, aizstāve kasācijas sūdzībā atkārto apelācijas sūdzības motīvus, kurus apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi. Apelācijas instances tiesa norādījusi, ka pirmās instances tiesa ir sniegusi motivāciju par apsūdzētajai nosakāmo sodu, plaši argumentējot, kāpēc apsūdzētajai sods nosakāms brīvības atņemšanas veidā. Apelācijas instances tiesa atzinusi par nepamatotu aizstāves iebildumu, ka brīvības atņemšanas sods apsūdzētajai noteikts tikai tādēļ, ka viņa nav atzinusi savu vainīgumu. Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka, izvērtējot sodu ietekmējošos apstākļus, pirmās instances tiesa nav pieļāvusi Krimināllikuma 46.panta pārkāpumu.

[5.9] Izvērtējot aizstāves kasācijas sūdzības argumentus par apsūdzētajai /pers. A/ noteikto sodu, secināms, ka tie saistīti ar aizstāves nepiekrišanu apelācijas instances tiesas atzinumiem, izvērtējot sodu ietekmējošos apstākļus, un vērsti uz lietas atkārtotu izskatīšanu kasācijas instances tiesā pēc būtības nolūkā mīkstināt apsūdzētajai /pers. A/ noteikto sodu. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmo un trešo daļu kasācijas instances tiesa lietas faktiskos apstākļus nenoskaidro, pierādījumus lietā un sodu ietekmējošos apstākļus no jauna neizvērtē.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, tiesa

nolēma:

atstāt negrozītu Kurzemes apgabaltiesas 2020.gada 2.jūlija lēmumu, bet apsūdzētās /pers. A/ aizstāves Intas Brūveres iesniegto kasācijas sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

I. Bičkovičs A. Branta A. Freibergs